



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, vtrum sint aliquæ virtutes theologicæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

vide in Macrobio loco citato in ar. Sed contra.

Ca. 7. no lon ge a h. to. 5.

utost efficiuntur. Cui autem deest materia virtutis alicuius, non potest se exercere in actu illius virtutis, licet possit appetere exercitium illius. & propterea sic ut magnificentia non generatur in eo qui magnos stupus non exercet, quia uis uellet si posset, ita temperantia non generatur in eo qui concupiscentias delectabilium tactus non moderatur, quia uis uellet si posset. Et quamuis huius uelle, si posset, i nobis ad eandem speciem reducatur, ad quam spectat ipsum exercitium, quia actus exercitus in nobis specie constituitur, obiectum fit uoluntatis, & ad suam trahit speciem: in angelis tamen, in quibus huiusmodi actus exerciti non possunt cadere secundum affectum, nec speciem aliquam constitunt, nec uoluntatem ad speciem trahunt: sed sunt in huiusmodi uoluntates actus iustitiae, quae eorum uoluntas eligunt in omnibus, etiam conditionis obiectis subesse diuinae legi. Et haec dicta sufficiant, ne ridiculosissimus philosophus, ponendo uniuersas uirtutes politicas in substantiis separatis.

tur, quae corporis usus requirit: fortitudinis autem est, ut anima non terreatur propter excessum a corpore, & accessum ad superna: iustitia uero est, ut tota anima consentiat ad huiusmodi propositi uiam. Quaedam uero sunt uirtutes iam assequentium diuinam similitudinem, quae uocantur uirtutes iam purgati animi, ita scilicet, quod prudentia sola diuina intrinsecatur, temperantia terrenas cupiditates nesciat, fortitudo passiones ignoret, iustitia cum diuina mente perpetuo foedere societur, ea scilicet imitando: quas quidem uirtutes dicimus esse beatorum, uel aliquorum in hac uita perfectissimorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Philosophus loquitur de his uirtutibus, secundum quod sunt circa res humanas, puta, iustitia circa emptiones, uel uenditiones, fortitudo autem circa timores, temperantia circa concupiscentias: sic enim ridiculum est eas Deo attribuere.

AD SECVNDVM dicendum, quod uirtutes humanae sunt circa passiones, scilicet uirtutes hominum in hoc mundo conuersantium: sed uirtutes eorum qui plenam beatitudinem assequuntur, sunt absque passionibus. Unde Plotinus dicit, quod passiones politicae uirtutes molliunt, id est ad medium reducunt: secundae, scilicet purgatoriae auferunt: tertiae uero sunt purgati animi obliuiscuntur: in quartis scilicet exemplaribus, nefas est nominari, quamuis dici possit, quod loquitur hic de passionibus secundum quod significant aliquos inordinatos motus.

vide in Macrobio loco citato in ar. Sed contra.

titudo autem Dei est eius immutabilitas: iustitia uero Dei est obseruatio legis aeternae in suis operibus, sicut Plotinus dicit. Et quia homo secundum suam naturam est animal politicum, uirtutes huiusmodi prout in homine existunt secundum conditionem suae naturae, politicae uocantur, prout si homo secundum has uirtutes recte se habet in rebus humanis generandis, secundum quem modum hactenus de his uirtutibus locuti sumus. Sed quia ad hominem pertinet, ut etiam ad diuina se trahat quantum potest, ut etiam Philosophus dicit in 10. Ethico, & hoc nobis in sacra scriptura commendatur multipliciter, ut est illud Mat. 5. Estote perfecti, sicut & Pater uester caelestis perfectus est; necesse est ponere quasdam uirtutes medias inter politicas, quae sunt uirtutes humanae: & exemplares, quae sunt uirtutes diuinae, quae quidem uirtutes distinguuntur secundum diuersitatem motus & termini, ita scilicet, quod quaedam sunt uirtutes transeuntium, & in diuinam similitudinem tendentium: & haec uocantur uirtutes purgatoriae, ita scilicet, quod prudentia omnia mundana diuinorum contemplatione despiciat, omnemque animae cogitationem in diuina sola dirigat: temperantia uero relinquat in quantum natura patitur, quae corporis usus requirit: fortitudinis autem est, ut anima non terreatur propter excessum a corpore, & accessum ad superna: iustitia uero est, ut tota anima consentiat ad huiusmodi propositi uiam. Quaedam uero sunt uirtutes iam assequentium diuinam similitudinem, quae uocantur uirtutes iam purgati animi, ita scilicet, quod prudentia sola diuina intrinsecatur, temperantia terrenas cupiditates nesciat, fortitudo passiones ignoret, iustitia cum diuina mente perpetuo foedere societur, ea scilicet imitando: quas quidem uirtutes dicimus esse beatorum, uel aliquorum in hac uita perfectissimorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Philosophus loquitur de his uirtutibus, secundum quod sunt circa res humanas, puta, iustitia circa emptiones, uel uenditiones, fortitudo autem circa timores, temperantia circa concupiscentias: sic enim ridiculum est eas Deo attribuere.

AD SECVNDVM dicendum, quod uirtutes humanae sunt circa passiones, scilicet uirtutes hominum in hoc mundo conuersantium: sed uirtutes eorum qui plenam beatitudinem assequuntur, sunt absque passionibus. Unde Plotinus dicit, quod passiones politicae uirtutes molliunt, id est ad medium reducunt: secundae, scilicet purgatoriae auferunt: tertiae uero sunt purgati animi obliuiscuntur: in quartis scilicet exemplaribus, nefas est nominari, quamuis dici possit, quod loquitur hic de passionibus secundum quod significant aliquos inordinatos motus.

AD TERTIVM dicendum, quod deserere res humanas ubi necessitas imponitur, uitiosum est, alia est uirtuosum, unde parum supra Tullius praemittit: His forsitan concedendum est rempublicam non capessentibus, qui excellenti ingenio doctrinae se dederunt, & his qui aut ualitudinis imbecillitate, aut aliqua grauiori causa impediti, a republica recesserunt, cum eius administrandae potestatem alijs laudemque concederent, quod consonat ei, quod Augustinus dicit 19. de ciuit. Dei. Otium sanctum quaerit charitas ueritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis, quam sarcinam si nullus imponit, percipiende atque intuende uacandum est ueritati: si autem imponitur, suscipienda est propter charitatis necessitatem.

AD QVARTVM dicendum, quod sola iustitia legalis directe respicit bonum commune: sed per imperium omnes alias uirtutes ad bonum commune trahit, ut in 5. Ethico dicit Philosophus. Est enim considerandum, quod ad politicas uirtutes secundum quod hic dicuntur, pertinet non solum bene operari ad commune, sed etiam bene operari ad partes communis, scilicet ad domum, uel aliquam singularem personam.

QVAESTIO LXII. De uirtutibus Theologicis, in quatuor articulos diuisa.

INDE considerandum est de uirtutibus Theologicis.

ET CIRCA hoc quaeruntur quatuor.

PRIMO. Vtrum sint aliquae uirtutes Theologicae.

SECUNDO. Vtrum uirtutes Theologicae distinguantur ab intellectualibus & moralibus.

TERCIO. Quot, & quae sint.

QUARTO. De ordine earum.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum sint aliquae uirtutes theologicae.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod non sint aliquae uirtutes Theologicae. Vt n. dicitur in 6. Ethico. uirtus est dispositio perfecti ad optimum. dico autem perfectum, quod est dispositum secundum naturam: sed id quod est diuinum, est supra naturam hominis. ergo uirtutes theologicae non sunt uirtutes hominis.

PRÆT. Virtutes theologicæ dicuntur quasi uirtutes diuinae: sed uirtutes diuinae sunt exemplares, ut dictum est, quae quidem non sunt in nobis, sed in Deo. ergo uirtutes theologicæ non sunt uirtutes hominis.

PRÆT. Virtutes theologicæ dicuntur, quibus ordinamur in Deum, qui est primum principium & ultimus finis: sed homo ex ipsa natura rationis & uoluntatis habet ordinem ad primum principium, & ad ultimum finem. non ergo requiruntur aliqui habitus uirtutum theologicarum.

Super Quaestio in Artic. primus.

IN primo articulo quaestio. 6. a. 1. dicitur da sunt duo. 1. Prima qualitas rationis, quae scilicet ratio in natura posita procedit altera propositio creditur, & alienata. Creditur enim, quod finis ordinati ad beatitudinem supernaturalem. Secundo autem, quod ad proportionatas operationes per uiam uitam fini super naturali oportet proportionata principia quae supernaturalia adesse. Et quia contra hoc sequitur debilem partem, ideo conclusio non est simpliciter facta. & propterea auctor in littera dicit, quod etiam hoc istae uirtutes dicuntur diuinae, quae ex sola diuina doctrina sciuntur. Secundo qualitas harum uirtutum: cum enim finis in operabilibus sit principium, & beatitudo per hoc quod est finis ultimus, & primum principium, oportet supponere, quod prima principia proxima beatitudinis operationum habent beatitudinem per obiecto, sicut apparet in nobis respectu felicitatis naturae. In parte namque apprehensua habemus habitum principiorum, quo indiget est, ut beatitudo in appo-

ARTICVLVS II.

¶ Super quest. sexage-
sima secunda articu-
lum secundum.

*Vtrum uirtutes theologice distingua-
tur ab intellectualibus,
& moralibus.*

AD SECUNDVM sic procedi-
tur. Videtur, quod uirtutes
theologicae non distinguantur a
moralibus, & intellectualibus.
Virtutes enim theologice si sunt
in anima humana, oportet quod
perficiant ipsam uel secundum
partem intellectiuam, uel secundum
partem appetitiuam: sed uirtutes
quae perficiunt partem intellectu-
uam, dicuntur intellectuales: uir-
tutes autem quae perficiunt partem
appetitiuam, sunt morales. ergo
uirtutes theologice non distingui-
untur a uirtutibus morali-
bus, & intellectualibus.

¶ 2. Praet. Virtutes theologice di-
cuntur, quae ordinant nos ad Deum:
sed inter intellectuales uirtutes est
aliqua quae ordinat nos ad Deum. scilicet
sapientia quae est de diuinis, utpote
cuius altissima considerans, ergo
uirtutes theologice ab intellectu-
alibus uirtutibus non distinguuntur.
¶ 3. Praet. Aug. in lib. de Morib.
ecclesiae manifestat in quatuor
uirtutibus cardinalibus, quae sunt or-
do amoris; sed amor est charitas,
quae uirtus theologica.
ergo uirtutes morales non distin-
guuntur a theologice.

SED CONTRA. Id quod est su-
per naturam hominis, distingui-
tur ab eo quod est secundum natu-
ram hominis: sed uirtutes theo-
logice sunt super naturam homi-
nis, cui secundum naturam conueniunt
uirtutes intellectuales, & morales, ut
ex supradictis patet. ergo
distinguuntur ab inuenientem.

RESPOND. Dicendum, quod sicut
supra dictum est, habitus specie
distinguuntur secundum forma-
lem differentiam obiectorum. Obiectum
autem theologice uirtutum est ipse
Deus, qui est ultimus rerum finis,
prout nostrae rationis cognitione
excedit. Obiectum autem uirtutum
intellectualium & moralium est aliquid
quod humana ratione comprehendere
potest: unde uirtutes theologice specie
distinguuntur a moralibus & intellectualibus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod
uirtutes intellectuales & morales
perficiunt intellectum & appetitum
hominis secundum proportionem
naturae humanae, sed theologice
supernaturaliter.

AD II. dicendum, quod sapientia,
quae a Philosopho ponitur intellectualis
uirtus, considerat diuina secundum
quod sunt inuestigabilia ratione
humana: sed theologica uirtus est
circa ea, secundum quod rationem
humanam excedunt.

AD TERTIVM dicendum, quod licet
charitas sit amor, non tamen omnis
amor est charitas. Cum ergo dicitur,
quod omnis uirtus est ordo amoris,
potest intelligi uel de amore communi-
ter dicto, uel de amore charitatis.
si de amore communi ter dicto, sic
dicitur quodlibet uirtus esse ordo
amoris, in quantum ad quamlibet
cardinalium uirtutum requiritur
ordina-

appetenda, omne bonum
prosequendum omne malum fugi-
endum, & si qua sunt
huiusmodi beatitudi-
nati annexa. In parte
autem appetitiua
habemus naturalem
inclinationem in bonum
proprium, quae plus est
quam uirtus unde con-
sequens est, ut ad beati-
tudinem supernaturalem
proportionaliter ordi-
nemur in utraque parte.
& sic prima principia reclarum
operationum ad huiusmodi
felicitatem ordinantur, ut
ei commensurata de ipso
ultimo fine Deo, sed ut
obiecto supernaturalis
beatitudinis, erunt in
intellectu, & in appetitu,
ita inchoantia per modum
habitus Deum sic
sumptum in mente
nostra, sicut principia
naturalia stabilunt in ea
finem naturalem. Et hoc
est quod in littera dicitur,
quod ipsa principia, quae
uocantur uirtutes theo-
logice, ita ordinantur ad
beatitudinem supernaturalem,
sicut per principia
naturalia ad finem
connaturalem. Sunt ergo
istae uirtutes de fine in
quod obiecto proprio, de
uirtutibus autem, quae sunt
de his quae ad finem
supernaturalem, quasi
proportione, in tra-
erit sermo, sicut enim
uirtutes morales in
fuisse, ut patet.

SED CONTRA est, quod praecipua
legis sunt de actibus uirtutum:
sed de actibus fidei, spei,
& charitatis dantur praecipua
in lege diuina. dicitur enim
Eccl. 2. Qui timetis Deum,
credite illi. item, sperate in
illum. item, Diligite illum.
ergo fides, spes, & charitas
sunt uirtutes in Deum ordi-
nantes: sunt ergo theologice.

RESPOND. Dicendum, quod per
uirtutem perficitur homo ad
actum, quibus in beatitudinem
ordinatur, ut ex supra dictis
patet. Est autem duplex
hominis beatitudo sine felicitate,
ut supra dictum est. Una
quidem proportionata
humanae naturae, ad quam
homo sola diuina uirtute
peruenire potest secundum
quandam diuinitatis participatio-
nem, secundum quod dicitur
2. Pet. 2. quod per Christum
facti sumus consortes diuinae
naturae. Et quia huiusmodi
beatitudo proportionata
naturae humanae non excedit,
principia naturalia hominis,
ex quibus procedit ad bene-
agendum secundum suam
proportionem, non sufficiunt
ad ordinandum hominem
in beatitudinem praedictam.
unde oportet, quod superaddatur
hominis diuinitus aliqua
principia, per quae ita ordi-
natur ad beatitudinem
supernaturalem, sicut per
principia naturalia ordinatur
ad finem connaturalem.
Sunt ergo istae uirtutes
de fine in quo obiecto
proprio, de uirtutibus autem,
quae sunt de his quae ad
finem supernaturalem, quasi
proportione, in tra-
erit sermo, sicut enim
uirtutes morales in fuisse,
ut patet.

in quantum per eas recte
ordinatur in Deum: tum
quia a solo Deo nobis
infunduntur, tum qui a
sola diuina reuelatione in
sacra scriptura huiusmodi
uirtutes traduntur.

AD PRIMVM ergo dicendum,
quod aliqua natura potest
attribui alicui rei dupliciter.
Uno modo essentialiter,
& sic huiusmodi uirtutes
theologice excedunt hominis
naturam. Alio modo partici-
pative, sicut lignum ignitum
participat naturam ignis,
& quodammodo fit homo
particeps diuinae naturae,
ut supra dictum est: & sic
istae uirtutes conueniunt
hominis secundum naturam
participatam.

AD SECUNDVM dicendum,
quod iste uirtutes non
dicuntur diuinae, sicut quibus
Deus sit uirtuosus, sed sicut
quibus nos efficiuntur uirtuosi
a Deo, & in ordine ad Deum.
unde non sunt exemplares,
sed exemplatae.

AD TERTIVM dicendum,
quod ad Deum naturaliter
ratio & uoluntas ordinatur,
prout est naturae principium
& finis, secundum tamen
proportionem naturae.
Sed ad ipsum secundum
quod est obiectum beatitudinis
supernaturalis, ratio &
uoluntas secundum suam
naturam non ordinantur
sufficienter.

Supra q. 58.
artic. 2. & 3.
dicitur q. 1.
ar. 4. q. 3. ad
4. & ueri. q.
14. artic. 3.
ad 9. Et
q. 1. artic. 2.
cor.

Lib. 1. ca. 15.
tom. 1.

q. 58. arti. 4.
& 5.
q. 54. arti. 5.